

12.03.2026

mmv@eduskunta.fi

Asia: HE 2/2026 vp

MTK:n lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

MTK kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa. Julkiset hankinnat voivat oikein suunniteltuina vahvistaa Suomen strategisia etuja kuten ruokaturvaa, maaseudun elinvoimaisuutta, ympäristön kestävyyttä ja taloudellista kriisinkestävyyttä.

Hallitusohjelman mukaan hallitus on sitoutunut Maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän loppuraporttiin (ns. Maka-raportti), jossa ehdotettiin hankintalain tarkastelua. Maka-raportissa ehdotettiin, että suomalaisen elintarvikeketjun asemaa julkisissa hankinnoissa on syytä tarkastella uudestaan esimerkiksi tuotteissa, jotka on tuotettu EU-lainsäädännön minimitasoa heikommassa olosuhteissa. Lisäksi ehdotettiin, että sopimusten kesto- ja tarkastuslausekkeiden käytännöt tulisi arvioida.

MTK pitää hallituksen esityksen tavoitteita julkisten hankintojen tehokkuuden parantamisesta, kilpailun lisäämisestä sekä pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien vahvistamisesta kannatettavina. Samoin huoltovarmuuden ja elintarvikehuollon huomioiminen hankintalainsäädännössä on MTK:n näkemyksen mukaan erittäin tärkeää maailmalla lisääntyvän epävarmuuden takia.

MTK kiittää esitykseen tehtyä muutosta, jolla jätetoimiala rajataan sidosyksikköjä koskevan vähimmäisomistusosuuden ulkopuolelle. Muutos olisi voinut heikentää palveluntarjontaa ja kasvattaa kuluttajien kustannuksia erityisesti harvaan asutuilla alueilla.

12.03.2026

Huoltovarmuus ja elintarvikemarkkinat

MTK pitää myönteisenä, että huoltovarmuus ja elintarvikehuolto on nostettu aiempaa vahvemmin osaksi julkisia hankintoja koskevaa sääntelyä. Kotimaisen ruoantuotannon merkitys osana kansallista huoltovarmuutta on viime vuosien kriisien myötä konkretisoitunut, ja tämän tunnistaminen hankintalainsäädännössä on välttämätöntä.

Valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024) elintarvikehuollon turvaamisen perusedellytykseksi luetaan kannattava alkutuotanto. VN päätöksessä on myös todettu, että “elintarvikehuollossa koko arvoketjun on toimittava”. On tärkeä tiedostaa, että vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisen lähtökohtana on normaaliolojen toiminta. Huoltovarmuutta luodaan normaalioloissa hankinnoilla, joilla koko arvoketju voi toimia kestävästi ja kannattavasti.

MTK korostaa, että huoltovarmuuden toteutuminen julkisissa hankinnoissa edellyttää käytännössä hankintayksiköiden kyvykkyyksien ja resurssien kasvattamista, jotta toimivia hankintamalleja, jotka mahdollistavat kotimaisten ja alueellisten elintarviketoimijoiden osallistumisen tarjouskilpailuihin, saadaan toteutettua myös käytännössä. Pelkkä huoltovarmuustavoitteen kirjaaminen lakiin ei riitä, mikäli hankintakokonaisuudet muodostetaan tavalla, joka sulkee pois pienemmät toimijat. Tärkeää on, että sääntely on selkeää ja menettelyt ovat yksinkertaiset myös lakia soveltavien hankintayksikköjen näkökulmasta.

Hankintojen jakaminen osiin ja pk-yritysten asema

Hankintojen osiin jakamisella edistetään lyhyiden toimitusketjujen yleistymistä. Lyhyet toimitusketjut edistävät kestävyyttä, kriiseihin varautumista ja yhteisöjen hyvinvointia vähentämällä kuljetusetaisyyksiä ja säilyttämällä taloudellisen arvon paikallisella tasolla.

12.03.2026

Lyhyet toimitusketjut myös vahvistavat tuottajien ja kuluttajien välistä suhdetta, mikä parantaa elintarvikeketjun läpinäkyvyyttä ja kasvattaa luottamusta.

MTK pitää tärkeänä, että hankintayksiköitä veloitetaan arvioimaan hankintojen jakamista osiin ja markkinakartoituksen tekemistä jo valmisteluvaiheessa. Tämä on keskeinen edellytys sille, että maatalous- ja elintarvikesektorilla toimivat pk-yritykset, osuuskunnat ja tuottajaorganisaatiot voivat tosiasiallisesti osallistua julkisiin hankintoihin.

MTK korostaa, että elintarvikehankinnoissa hankintojen liiallinen keskittäminen johtaa usein kilpailun kaventumiseen, tarjonnan yksipuolistumiseen ja huoltovarmuuden heikentymiseen. Hankintojen jakaminen osiin tukee paitsi kilpailua myös alueellista elinvoimaa ja toimitusvarmuutta.

Laatu- ja vastuullisuuskriteerit elintarvikehankinnoissa

MTK pitää tärkeänä, että julkisissa elintarvikehankinnoissa voidaan jatkossa käyttää laatu-, vastuullisuus- ja tuotantotapakriteereitä tavalla, joka on EU-oikeuden mukainen, mutta mahdollistaa kotimaisen tuotannon erinomaisuuden ja vahvuuksien huomioimisen. Elintarvikeketjun vastuullisuus, eläinten hyvinvointi ja ympäristönäkökohdat eivät ole kustannustehokkuuden vastakohtia, vaan pitkällä aikavälillä osa huoltovarmuutta ja osa markkinoiden toimivuutta. Ehdotettu muutos parantaa maataloustuottajien ja maaseudun pk-yritysten mahdollisuuksia menestyä kilpailutuksissa.

Julkisissa elintarvikehankinnoissa asetettavat hankintakriteerit mahdollistavat paikallisen tuotannon ja kausittaisten tuotteiden suosimisen, mutta tämä edellyttää korkeaa hankintaosaamista. Julkisten elintarvikehankintojen resurssoinnista ja hankintaosaamisen kasvattamisesta on huolehdittava myös jatkossa, jotta lakimuutoksen hyödyt realisoituvat täysimääräisesti.

12.03.2026

Muuta

Lain 136 pykälään, joka koskee hankintasopimuksen muuttamista sopimuskauden aikana, ehdotetaan muutoksia, joiden mukaan hankintasopimuksen muuttaminen olisi tarkoituksenmukaista silloin, kun sopimusmuutoksen tarve johtuu sellaisesta poikkeuksellisesta olosuhteesta, joita huolellinen hankintayksikkö ei ole voinut ennakoida. Tällaisia poikkeuksellisia olosuhteita olisivat esimerkiksi äkillinen kustannusinflaatio tai vakava kansainvälinen toimitusketjun häiriö. Ehdotetun lakimuutoksen myötä hankintayksiköiden olisi jatkossa mahdollista varautua markkinahäiriöihin sisällyttämällä sopimukseen esimerkiksi hinnantarkistuseusekkeitä, joiden avulla voidaan ylläpitää sopimuksen toteuttamiskelpoisuutta myös poikkeuksellisissa toimintaympäristöissä.

Ehdotettu muutos on maataloustuottajien näkökulmasta positiivinen. Edellisen, vuoteen 2022 ajoittuneen, kustannuskriisin kohdalla julkisten hankintojen sopimusten joustamattomuus aiheutti huomattavia vaikeuksia erityisesti elintarvikehankintojen tavarantoimittajille. Ehdotettu pykälämuutos tällaisen havaitun epäkohdan muuttamiseksi on tarpeen.

Lopuksi MTK totetaa, että käynnissä olevan hankintadirektiivin muutostarpeiden arvioinnissa Suomen tulee edistää kotimaisten vaihtoehtojen suosimisen mahdollisuuksia. Hankintadirektiivin muuttaminen esimerkiksi siten, että Suomen kaltaisille jäsenmaille, joissa nimisuojuotteita ei ole rekisteröity useita, annettaisiin mahdollisuus suosia elintarvikehankinnoissaan alueen nimisuojuotteita. Tällainen muutos tukisi niin hankintojen kotimaisuusasteen kasvattamista, hankintojen kestävyyttä kuin paikallisen ruokakulttuurin säilymistä.

Kimmo Tammi
Juristi